

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні
правопорушення щодо встановлення відповідальності за приниження
громадян за мовною ознакою»
(реєстр. № 10332 від 12.12.2023 р.)*

Метою законопроекту є законодавче забезпечення реалізації громадянами конституційного права на застосування мови, їх правовий захисту від дискримінації за ознаками мови.

Для цього у законопроекті пропонується: доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) новою статтею 173-6 «*Приниження громадян за мовною ознакою*», у якій передбачити, що «*публічне образливе приниження громадян за мовною ознакою*» тягне за собою накладення штрафу на громадян від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, а повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню за таке саме правопорушення, тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин; внести зміни та доповнення до статті 224-24 КУпАП та пункту 24 частини другої статті 255 КУпАП, згідно з якими, справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з приниженням громадян за мовною ознакою, розглядаються Уповноваженим із захисту державної мови, протоколи про зазначені правопорушення мають право складати представники Уповноваженого із захисту державної мови.

Законопроект змістовно пов'язаний із чинним Законом України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Він є основним законом у цій галузі, що регулює підстави та порядок функціонування і застосування української мови як державної у визначених цим Законом сферах суспільного життя, на всій території України.

Норми Розділу VIII «Захист державної мови» цього Закону передбачають підстави та порядок здійснення державного контролю за дотриманням вимог застосування державної мови, діяльності Уповноваженого із захисту державної мови, зокрема порядок накладення штрафів на суб'єктів господарювання за порушення Закону щодо застосування державної мови у публічних сферах тощо.

З огляду на викладені у законопроекті пропозиції, вважаємо доцільним зазначити такі ризики його положень.

Вбачається, що запропоноване у главі 24 КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку» діяння, пов'язане із «*публічним образливим приниженням громадян за мовною ознакою*», не відповідає вимогам щодо правової визначеності закону, його однозначному розумінню, повноти та точності викладення його норм.

Зокрема, диспозиція запропонованої статті 173-6 складається лише з одного речення, яке фактично співпадає з її назвою. Вона не містить будь-яких конкретних, точних ознак, які розкривали би зміст передбаченого «*публічного образливого приниження..*» у контексті саме «*мовної ознаки*».

Слід зазначити, що за своїм смислом поняття «*приниження*» може охоплювати як дію, так і певний морально-психологічний стан. Тобто означати, насамперед, тривале образливе применшення чиїхось заслуг, чеснот та кращих якостей, нехтування досягненнями людини тощо. Як наслідок, це призводить до спричинення суб'єкту дій психологічної травми, формування у нього заниженої самооцінки, відсутності у людини або наявності вкрай приниженого почуття власної гідності тощо.

При цьому «*образа*» або «*образливе ставлення*» є синонімом та обов'язковим складовим компонентом поняття «приниження», тому не потребує окремого визначення у тексті¹.

Окрім того, зазначене діяння у названій редакції може охоплюватися й складами інших, передбачених главою 24 КУпАП, суміжних із ним правопорушень, що посягають на громадський порядок та безпеку.

Так, диспозиція статті 173 «Дрібне хуліганство» також передбачає *образливе чіпляння* до громадян та інші подібні дії, які вчиняються у громадських місцях, тобто публічно, та порушують громадський порядок і спокій громадян.

Визначені у статтях 173-4 та 173-5 КУпАП, відповідно, булінг учасника освітнього процесу та мобінг працівника на робочому місці як обов'язкову складову їх диспозицій передбачають здійснення *цькування*, тобто діяння, яке полягає у психологічному та іншому насильстві, внаслідок чого може бути заподіяна шкода психологічному здоров'ю потерпілого.

Цілком очевидно, що таке цькування може здійснюватися публічно за будь-якими ознаками, у тому числі й за ознаками мови, яку вживає потерпілий.

З огляду на викладене, наявна невизначеність диспозиції статті 173-6 КУпАП, відсутність у ній ознак для розмежування із диспозиціями суміжних адміністративних правопорушень, призводитиме до їх колізії, що унеможливить належну реалізацію вказаної норми під час правозастосовної діяльності. Внаслідок цього, задекларована мета законопроекту щодо усунення умов для дискримінації за ознаками мови досягнута не буде.

Не відповідають вимогам галузевого закону і пропозиції законопроекту щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з публічним приниженням громадян за мовною ознакою та складання протоколів про такі правопорушення, відповідно Уповноваженим із захисту державної мови та представниками Уповноваженого.

Предметом правового регулювання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», як вже зазначалося, є функціонування і застосування української мови як державної у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, на всій території України (стаття 2).

Тому, згідно з положеннями статті 49 Закону, до завдань Уповноваженого із захисту державної мови належить, насамперед, сприяння такому функціонуванню, захист української мови як державної, захист права громадян України на отримання державною мовою інформації та послуг в усіх сферах суспільного життя тощо. З метою реалізації покладених на нього завдань,

---

¹ Інформаційний сайт. URL: <https://yrok.pp.ua/serednya-osvta/6099-prinizhennya-ce-dya-abo-stan-znachennya-ta-osoblivost-vzhivannya-slova.html>

Уповноважений із захисту державної мови, серед іншого, наділений повноваженнями складати протоколи та застосовувати стягнення у випадках, встановлених законом.

Однак предметом правового регулювання законопроекту є не встановлення відповідальності за порушення, безпосередньо пов'язані із функціонуванням та застосуванням державної мови, а відповідальність за публічне приниження громадян у зв'язку із вживанням будь-якої мови. Тобто за дії, змістом яких є застосування до особи певного типу психологічного насильства, які до того ж можуть порушувати громадський порядок, оскільки вчиняються публічно.

Застосування адміністративних стягнень за такі дії не належить до переліку повноважень Уповноваженого із захисту державної мови, передбачених Законом. Натомість у чинному КУпАП за згадані вище аналогічні суміжні діяння, пов'язані із дрібним хуліганством та булінгом, правом розгляду відповідних справ та накладення адміністративних стягнень, наділені судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. Водночас протоколи про такі адміністративні правопорушення наділені правом складати посадові особи органів Національної поліції.

Реалізація запропонованого проекту закону не потребує додаткових видатків із державного та місцевих бюджетів України. Крім того, у законопроекті пропонується доповнити КУпАП новим правопорушенням, за вчинення якого застосовуватиметься адміністративне стягнення у вигляді штрафу у значних розмірах. Внаслідок цього реалізація його положень матиме вплив на показники дохідної частини державного бюджету, оскільки може призвести до збільшення його доходів від надходження сум штрафів у разі виявлення відповідних порушень. Незважаючи на це, всупереч частині першій статті 27 Бюджетного кодексу України та частині третій статті 91 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10.02.2010 № 1861-VI, необхідне фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) не додається.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.